

Teológiaprofesszorok memoranduma a katolikus egyház válságával kapcsolatban

Jó egy év telt el azóta, hogy napvilágra kerültek azok a szexuális visszaélések, amelyeket a berlini Canisius Kollégiumban papok és szerzetesek követettek el gyerekek és fiatalok ellen. Ezt követően a német katolikus egyház példátlan válságba került. Ma ellentmondásos kép tárul elénk: sok kezdeményezés történt, hogy az áldozatoknak elégtételt szolgáltatassanak, a gaztetteket földolgozzák és a visszaélések, az elhallgatások és a saját soraikon belül alkalmazott kettős mérce okait föltárják. A kezdeti borzalom után sok keresztény, függetlenül attól, hogy egyházi hivatalt tölt be vagy sem, arra a meggyőződésre jutott, hogy mélyreható változásokra van szükség. Reményeket és félelmeket egyaránt keltett az a felhívás, hogy beszéljünk nyíltan a hatalmi és kommunikációs struktúrákról, az egyházi hivatal formájáról, a hívek felelősségvállalásáról, az erkölcseről és szexualitásról: megtehetjük-e, hogy csak kivárunk, vagy újra és újra beszélünk a dologról, de közben elszalasztjuk talán az utolsó lehetőséget, hogy tényleg kitörjünk a bénultságból és rezignációból? A tabukat nem ismerő nyílt párbeszéd bizonyos zavart kelt, de ez nem valami szörnyűséges dolog, főleg akkor nem, ha küszöbön áll egy pápalátogatás. Ennek alternatívája, a síri csend, még kevésbé elfogadható, mert azt jelenti, hogy utolsó reményeink is megsemmisültek.

Egyházunk mély válsága arra indít minket, hogy beszéljünk azokról a problémákról is, amelyeknek látszatra nincs közük a visszaélési botrányokhoz és ezek évtizedes eltussolásához. A teológia professzoraiként nem hallgathatunk tovább. Felelősek vagyunk azért, hogy elősegítsünk egy valódi újakezdést: 2011 legyen az egyház megújulásának éve. Az elmúlt évben olyan sokan fordítottak hátat a katolikus egyháznak, mint még soha; ők nem vállalják tovább a közösséget az egyház vezetésével vagy egyszerűen privatizálták hitéletüket, hogy megvédjék az intézménytől. Az egyháznak meg kell érteni ezeket a jeleket, hogy maga is elbúcsúzzon a megcsontosodott struktúráktól, új életerőre kapjon, és visszanyerje hitelét.

Az egyházi struktúrákat nem lehet úgy megújítani, hogy félelmünkben elszigetelődünk a társadalomtól, hanem csak akkor, ha van bátorságunk az önkritikára és elfogadjuk a kritikus meglátásokat – akár kívülről is. Ez az elmúlt év egyik tanúsága: a nyilvánosság kritikus figyelme nélkül nem lehetett volna ilyen határozottan kezelni a visszaélések okozta válságot. Az egyház csak őszinte kommunikációval szeresheti vissza a bizalmat. Csak akkor lehet hiteles, ha az önmagáról mutatott kép nincs ellentmondásban azzal, amilyenek mások látják. Mindazokhoz fordulunk, akik még nem adták fel a reményt, hogy az egyházban új kezdet lehetséges, és ebből maguk is hajlandók kivenni a részüket. Az elmúlt hónapokban néhány püspök beszédeiben, prédikációban és interjúiban a megújulás és a dialógos jeleket fedezték föl, amit örömmel nyugtáztunk.

Az egyház nem öncél. Az a feladata, hogy Jézus Krisztus felszabadító és szerető Istenét hirdesse minden embernek. Erre csak akkor képes, ha maga is helye és hiteles tanúja az evangélium felszabadító örömhírének. Jogos tehát az elvárás, hogy az egyház szavaiban és cselekedeteiben, szabályaiban és struktúráiban – általában az emberekkel való

bánásmódjában az egyházon belül és kívül – ismerje el és segítse elő az embereknek mint Isten teremtményeinek a szabadságát. Minden emberi személy feltétel nélküli tisztelete, a lelkiismereti szabadság elfogadása, a jog és igazságosság melletti elkötelezettség, a szegényekkel és hátrányos helyzetűekkel való szolidaritás: ezek azok a teológiai alapkövetelmények, amelyek az egyház számára az evangéliumból következnek. Ezekben konkretizálódik az isten- és emberszeretet.

A biblia felszabadító üzenetéhez való igazodás a modern társadalomhoz való differenciált viszonyt is magában foglalja, amely bizonyos tekintetben megelőzi az egyházat, mégpedig a szabadság, az egyes ember nagykorúságának és felelősségének elismerésében. Ebből tanulhat is az egyház, amint ezt már a II. Vatikáni zsinat is hangsúlyozta. Más tekintetben viszont jogos az evangélium szelleméből fakadó kritika a társadalommal szemben, például akkor, amikor az embereket csak teljesítményük alapján ítélik meg, a kölcsönös szolidaritásról megfeledkeznek, vagy figyelmen kívül hagyják az ember méltóságát.

Mindig igaz azonban, hogy az evangélium felszabadító üzenete jelenti azt a mércét, amihez egy hiteles egyháznak a tevékenységében és közösségi formájában is igazodni kell. Az egyházat érő konkrét kihívások korántsem újak, de a jövőbe mutató reformokat még mindig nem látjuk. Úgy véljük, hogy nyílt párbeszédre van szükség az alábbi területeken.

1. Résztvételi struktúra: az evangélium felszabadító üzenete csak akkor lehet hiteles, ha a hívők részvétele az egyházi élet minden területén biztosítva van. A régi jogelv értelmében – ami mindenkire vonatkozik, abban mindenkinek közösen kell dönteni – több zsinati struktúrára van szükség az egyház minden szintjén. A hívőknek beleszólási lehetőséget kell biztosítani a fontos hivatalok (püspök, plébános) betöltésénél. Amit helyben el lehet, azt el is kell dönteni. A döntéseknek átláthatóknak kell lenni.

2. Közösség: keresztény közösségek azok a helyek, ahol az emberek lelki és anyagi javaikat megosztják egymással. Jelenleg azonban pusztul a közösségi élet. A paphiány miatt egyre nagyobb egységeket – ún. „óriás-plébániákat” – hoznak létre, amelyekben az emberek alig ismerhetik egymást és alig tapasztalhatják meg a közösséget. Eltűnnek a történelmi identitások és a kialakult szociális hálók. A papokat szinte „eltüzelik”, kiégnek. A hívők pedig távol maradnak, ha nem tételezik fel róluk, hogy ők is képesek felelősséget vállalni, és demokratikus struktúrákon keresztül a közösség vezetésében részt venni. Az egyházi hivatalnak a közösség életét kell szolgálni – nem pedig fordítva.

3. Jogi kultúra: Minden ember szabadságának és méltóságának tisztelete elsősorban abban mutatkozik meg, hogy a konfliktusokat tisztességesen és egymás kölcsönös megbecsülésével kezeljük. Az egyházi jog csak akkor méltó saját nevére, ha a hívők valóban érvényesíthetik jogaikat. Az egyházban sürgősen javítani kell a jogvédelmen és jogi kultúrán, amihez az első lépés egy egyház-igazgatási jogrend megteremtése lehet.

4. Lelkiismereti szabadság: Az egyén lelkiismeretének tisztelete az jelenti, hogy bíznak döntési és felelősségvállalási képességében. Az embernek ezt a képességét az egyháznak

támogatnia kell, ez soha nem csaphat át gyámkodásba. Mindezt különösen komolyan kell venni a személyes életdöntések és életformák területén. Kétségtelen, hogy az egyház nagyra értékeli a házasságot és a cölibátust, de ez nem jogosíthatja fel arra, hogy kizárja azokat, aki azonos nemű partnerrel vagy válásuk után új házasságban felelősséggel élnek szeretetben, hűségben és kölcsönös gondoskodásban.

5. Megbékélés: A „bűnösökkel” való szolidaritás feltételezi, hogy a saját sorainkban elkövetett bűnöket komolyan vesszük. Önlegült erkölcsi szigor nem áll jól az egyháznak. Nem lehet az Istennel való megbékélést hirdetni, és közben saját berkeinkben elmulasztani a kibékülés feltételeinek megteremtését azokkal szemben, akiket az egyház bántott meg: erőszakkal, jogtalansággal, a bibliai felszabadító üzenet irgalmasságot nélkülöző erkölcsi szigorra történő elferdítésével.

6. Istentisztelet: A liturgiát a hívek aktív részvétele élteti, ezért abban a jelen tapasztalatainak és kifejezési formáinak is helyet kell kapni. Az istentisztelet nem merevedhet üres hagyománnyá. A kulturális sokszínűség gazdagítja a szertartást és nem túri a centralista egységesítő törekvéseket. Az egyházi üzenet csak akkor éri el az embereket, ha a hit megünneplésébe be tudjuk emelni a konkrét élethelyzetek is.

Az elkezdett párbeszéd szabadabbá tesz, és megújuláshoz vezethet, ha minden résztvevő kész arra, hogy komolyan foglalkozzon a sürgető kérdésekkel. Szabad és tisztességes érveléssel olyan a megoldásokat kell keresnünk, amelyek kivezetik az egyházat bénító önmarcangolásából. Az elmúlt év viharát nem követheti nyugalom, mert ez jelenleg csak síri nyugalom lehet. Válságos időkben a félelem még sohasem volt jó tanácsadó. Az evangélium arra szólítja a keresztényeket, hogy bizalommal tekintsenek a jövőbe, és mint Péter Jézus szavára, merjenek vízen járni: „Miért féltetek kicsinyhitűek?”